

approaches to the potential use of information technologies in order to develop the personality of a student, his alternative thinking, imagination, attention, abilities.

BIBLIOGRAPHY

1. Clark E. The research for a new educational paradigm / E. T. Clark // *Holistic Education review*. – Vol.1 (1), 1988. – P. 18–25.
2. Dudeney G., Hocky N. How to teach English with technology / Gavin Dudeney, Nicky Hochky // Pearson Education Limited: Edinburg Gate, Harlow, 2008. – P. 8–9.
3. Ford P., Goodyear P., Heseltine R., Lewis R., Darby J., Graves J. Managing change in higher education: A learning environment architecture / P. Ford, P. Goodyear, R. Heseltine and others // Society for Research in Higher Education and Open University Press. – 1996. – 146 p.
4. Harmer J. How to teach English / J. Harmer // Pearson Education Limited: Edinburg Gate, Harlow, 2009. – 176 p.
5. Webster R. A reflective and Participatory Methodology for E-learning and Life-long Learning / R. Webster // *Advances in E-learning: Experiences and*

methodologies / J. Francisco, G. Penalvo // *Information Science Reference*. – Hershey. – 2008. – P. 4–10.

6. Wilson B. What is a constructivist learning environment? In B. g. Wilson (Ed.) / B. Wilson // *Constructivist learning environments: Case-studies in instructional design: Educational Technology Publications*. – 1996. – P. 3–10.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛИСЕНКО Людмила Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: іншомовна комунікативна культура, інноваційні методи навчання, комунікативна компетенція.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LYSENKO Liudmyla Oleksandrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Linguodidactics and Foreign Languages Department, Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: foreign language communicative culture, innovative teaching methods, communicative competence.

УДК 37 (09) (477)

НОВАКІВСЬКА ЛЮДМИЛА ВОЛОДИМИРІВНА –

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української літератури, українознавства
та методик їх навчання
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
e-mail: nlb-48@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ СЛОВЕСНОСТІ ЯК ПРЕДМЕТ ОБГОВОРЕНЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ФОРУМІВ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТЬ)

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На початок ХХІ століття розширився і поглибився поліфонічний простір, в якому формується читач, але розуміння провідної ролі словесності, літературної освіти і зусилля, зроблені державними діячами і педагогами другої половини ХІХ – початку ХХ століть, вказують шлях актуальний і сьогодні.

Цікавою сторінкою у розвитку теорії і практики викладання словесності є педагогічні форуми, з'їзди другої половини ХІХ – початку ХХ століть, присвячені проблемам методики викладання словесності в історії вітчизняної школи.

Одна з характерних особливостей сучасної школи – повернення таких забутих

предметів, як риторика і словесність. У зв'язку з цим набуває актуальності вивчення досвіду викладання словесності в історії вітчизняної педагогіки. Історичне осмислення цього питання допоможе об'єктивно оцінити сучасні напрями у викладанні словесності, розставити акценти в її культурологічному змісті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку теорії і практики словесності ХІХ – початку ХХ століть знайшли відображення у працях В. Аннушкіна, О. Богданової, О. Гетьманської, К. Донської, Т. Зибіної, Л. Кіпнес, Ю. Мінералова, В. Майбороди, Д. Мотольської, Ю. Рождественського, О. Семенов, О. Снітовського та ін. Однак аналіз історико-педагогічних праць свідчить,

що питання організації та проведення педагогічних форумів, присвячених проблемам методики викладання словесності в історії вітчизняної школи, не були предметом спеціального наукового дослідження.

Мета статті – висвітлити історію організації та проведення педагогічних форумів другої половини XIX – початку XX століть, присвячених проблемам методики викладання словесності в історії вітчизняної школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Словесність як наука і навчальна дисципліна сприймаються в широкому і вузькому значеннях. В широкому – це філологічні науки в їх сучасному складі, об’ємі, співвідношенні (лінгвістика, стилістика, літературознавство та ін.). У вузькому розумінні словесність можна співвіднести з філологією в такому вигляді, в якому вона перебувала до розмежування, і навіть до протиставлення мовознавства і літературознавства.

В історії розвитку підходів до словесності як навчальної дисципліни та методики її викладання у XIX – на початку XX століть склалися такі основні тенденції. У першій третині XIX ст. широко обговорюється питання про вивчення вітчизняної словесності в школі, розпочинається створення навчальних програм і посібників. У другій половині XIX ст. вилучення риторики з числа навчальних предметів привело до перенесення акценту з навчання мови на курс теорії словесності. Починаючи з другої половини XIX ст. відбувається перехід теорії словесності від вчення про твори до історико-літературної та літературознавчої дисципліни. Загалом досліджуваний період XIX – початок XX століть – час становлення російської словесності як усного предмета і методики викладання літератури як науки.

У контексті означеного вище, в історії розвитку підходів до словесності як навчальної дисципліни та методики її викладання у XIX – на початку XX століть виокремлено основні етапи:

– перша третина XIX ст. – початковий етап становлення методики викладання словесності;

– 40–50-ті роки XIX ст. – практичний етап розвитку методики викладання словесності;

– 60–90-ті роки XIX ст. – етап реформ та диспутів щодо методичних пошуків у справі викладання словесності.

У досліджуваній період складаються різні педагогічні напрями (течій) у викладанні літератури та відповідні наукові школи з проблем розвитку методики викладання словесності: академічна; виховна, культурно-

історична, психологічна інтуїтивна, формальна.

Як свідчить аналіз джерел, у досліджуваний період проблеми викладання словесності постійно були предметом обговорень, дискусій на сторінках періодичних видань та під час роботи педагогічних форумів різного рівня.

На сторінках періодичної преси того часу (журнали «Русская школа», «Русский язык в школе», «Учитель») обговорювалися питання, пов’язані з типом навчального закладу і з особливостями викладання словесності (літератури): про концентричне викладання літератури, про філософський метод, змішаний метод і метод «творчої наочності», про роль кабінету і гімназійної бібліотеки, про співпрацю вчителів історії та літератури, викладачів російської граматики з викладачами словесності; обговорювалися способи контролю за діяльністю учня (домашнє читання, виразне читання, реферат, твір), завдання шкільних творів тощо.

Огляд матеріалів педагогічної періодичної преси XIX – початку XX ст. дає уявлення про те, які види і форми діяльності стали предметом обговорення вчених, методистів, шкільних викладачів словесності: Ц. Балталон «Из груды ученических тетрадей» (1889) [1], «Выразительное чтение и выразительная речь в связи с преподаванием грамматики» (1914–1915) [4], Ю. Галабутський «К вопросу о внеклассном чтении в связи с вопросом об ученических сочинениях» (1892) [5], «Из практики преподавания родного языка. Внеклассное чтение под руководством учителя» (1914–1915) [7], «Из практики преподавания родного языка. Заучивание наизусть стихотворений в старших и младших классах» (1915) [8], «Лирические вечера в школе» (1914–1915) [10], «Литературные беседы в школе» (1915) [11], П. Малихін «Теория сочинений (из руководства, предназначенного для преподавания словесности в женских учебных заведениях)» (1860) [12], С. Преображенський «К вопросу о методах и приёмах ведения ученических сочинений» (1891) [15], «Приёмы диктовки» (1867) [16], В. Скопін «О значении письменных упражнений в старших классах гимназии» (1863) [18], «О методе чтения поэтических произведений» (1864) [17] та ін.

Наведемо декілька прикладів тематики публікацій, присвячених видам навчальної діяльності: «Что и как читать детям» (слухання), «Внеклассное чтение под руководством учителя» (читання і слухання), «Выразительное чтение как учебный предмет» (увага до усного мовлення), «Заучивание наизусть» (слухання, читання і мовлення), «Способы контроля домашнего чтения», «О

письменном и устном изложении мысли» (письмо, мовлення), «Выразительное чтение и выразительная речь» (про залежність якості мовлення від якості читання), «О вступлении к ученическому сочинению», «Нужен ли подробный план к сочинению?» (обдумування і письмо) и т.п.

Значна частина матеріалів педагогічної періодики присвячена аналізу форм організації позакласної діяльності: бесіди, вечори (літературний, ліричний, художньої декламації); літературні суди, літературно-музичні свята, літературно-художній гурток, рукописний учнівський журнал, гімназійний гурток і т.п.: «Из практики преподавания родного языка. Внеклассное чтение под руководством учителя» [7], Острогорский В. П. «Благие желания (К вопросу о преподавании родного языка)» [13], Филонов А. «Курсы истории литературы» [20], Галабутский Ю. «К вопросу о внеклассном чтении в связи с вопросом об ученических сочинениях» [5], Водарский В. «Литературные суды над Чичиковым и Рудиным» [3], Писарев Д. «Школа и жизнь» [14] та ін.

15 червня 1863 р. в Києві було проведено 3'їзд учителів російської мови та словесності [19]. За дорученням попечителя Київського учбового округу та ректора Київського університету Св. Володимира над розробкою програми з'їзду з 15 по 22 червня 1863 року працювали професор Селін разом з адюнктом Лінніченком та вчителями Першої Київської гімназії (Лучицьким і Богатиновим) і Другої Київської гімназії (Тулубом і Омельяненком).

Мета з'їзду полягала «... у можливості покращення викладання російської і слов'янської мов і російської словесності в навчальних закладах округу, а особливо в гімназіях. Окрім того, з'їзд має метою зблизити викладачів і, засобом цього зближення оживити навчальну їхню діяльність. В результаті цього засідання з'їзду будуть переважно педагогічні і частково наукові» [19, с. 1].

Делегатими з'їзду стали 55 теоретиків і практиків у галузі словесності, з них 32 з Києва і 23 гостей з інших регіонів Росії: Житомира, Чернігова, Білої Церкви, Ніжина, Рівного, Немирова, Кам'янець-Подільського, Новгород-Сіверського, Полтави. Серед присутніх було 25 професорів і учителів гімназій, які мали право голосу при прийнятті рішень – 25 [19, с. 3].

У дні роботи з'їзду було проведено 7 засідань: «...1 – відкриття з'їзду, 3 – педагогічні засідання, 1 – наукове, 1 – для читання протоколів, 1 – заключне». На педагогічних засіданнях було обговорено програми, методичні вказівки, розподіл предметів за класами, методи викладання,

засоби досягнення визначеності та єдності у викладанні. З-поміж питань, які виносилися на обговорення делегатами з'їзду: питання теорії прози і поезії, історії російської мови і літератури, викладання російської словесності та ін. [19, с. 2].

На відкритті з'їзду виступив попечитель Київського учбового округу Ф. Вітте, який наголосив, що «...питання викладання вітчизняної мови і словесності є одним із найважливіших навчальних питань... З кожним днем в науці і житті все більше і більше відчувається потреба в людях, які спроможні володіти словом і пером!» [19, с. 5].

Зупинившись більш детально на особливостях та недоліках методики викладання літератури попечитель констатував: «На жаль, часто (не рідко) можна почути від учнів досить позитивні критичні роздуми про літературні успіхи письменника, якого він не читав, хоч і знає його життєпис, іноді навіть до деталей. Тому важливо, щоб критичний аналіз був завжди результатом близького знайомства учнів, принаймні, з кращими творами письменника, творчість якого вивчається» [19, с. 7].

Професор Київського університету Селін у своєму виступі відзначив, що з'їзд – це «...перше таке велике зібрання учителів російської мови і словесності, оскільки в цьому уже назріла потреба... Викладання російської мови і словесності в гімназіях Київського учбового округу далеко не на першому місці, як би цього хотілося не тільки нам спеціалістам, але і кожному освіченому діячеві науки. ...Таке бажання з'являється не від бажання возвеличити свій предмет в ущерб іншим...» [19, с. 8].

Підкреслюючи значення літературної освіти у розвитку особистості учасники з'їзду визнали: «...Безпосереднє знайомство з важливими творами російської літератури, як давньої, так і нової, повело б учня до живого розуміння історії літератури, як словесного вираження поступового розвитку розумового розвитку і громадського життя» [19, с. 10].

Одночасно з актуальними проблемами викладання словесності розглядалися питання російської мови як навчальної дисципліни та науки:

1. Про відношення теорії до практики у викладанні вітчизняної мови (Проф. Селін).

2. Чи можна в гімназіях викладати граматику як науку? (Судовщиков).

3. Що важливіше у процесі викладання російської мови – розвиток учнів чи знайомство з мовою?

4. Про способи як треба вести практичні справи з російської мови засобами творів (Лінніченко).

5. Чи не корисно буде викладати слов'янську мову разом з російською? (Богатинов).

6. В якому відношенні має бути вкладання російської та іноземних мов? (Грушецький).

7. Чи потрібен в гімназіях особливий викладач виключно для занять творами? (Селін).

8. Про скорочення програми з російської мови в наших гімназіях (Вороний).

9. Чи треба брати до уваги в процесі викладання російської мови розвиток естетичного почуття в учнів і яким чином досягти цієї мети? (Тулуб).

10. Якою мовою викладати в гімназіях – давньослов'янською чи церковнослов'янською? (Шолкович).

11. В якому обсязі викладати слов'янську мову в гімназіях? (Селін).

12. Чи треба в гімназії вивчати слов'янську мову як самостійний предмет – на зразок класичних мов, чи вважати його допоміжним засобом для того, щоб дати учням можливість розуміти твори давньої вітчизняної літератури (Тулуб)» [19, с. 11–12].

Подібні зібрання викладачів-словесників проходили і в інших регіонах країни. Так, з 6 по 16 січня 1867 року відбувся 3'їзд викладачів російської мови та словесності в гімназіях Харківського учбового округу. Мета з'їзду – «... обговорення викладання російської мови та словесності та способів до покращення цього викладання» [9, с. 317].

У роботі з'їзду під головуванням ординарного професора російської словесності Харківського університету М. Лавровського брали участь окружний інспектор, директори двох Харківських та Орловської гімназій, інспектори трьох Харківських гімназій та 16 викладачів гімназій Харківського учбового округу, а також 2 викладачі Орловської і Полтавської військової гімназій [9, с. 317]. З-поміж найбільш актуальних питань, що виносилися на обговорення – про усні та письмові вправи; особливості класного читання в нижчих класах гімназій; про хрестоматії з російської мови та літератури; програми з історії російської словесності; вивчення в гімназії теорії словесності та ін. [9, с. 332].

Початок ХХ століття в історії вітчизняної педагогіки ознаменувався *Першим з'їздом викладачів російської мови військово-навчальних закладів Росії (22-31 грудня 1903 р.)*, який реалізував потребу педагогічної громадськості в колективному осмисленні тогочасного досвіду викладання російської мови в середніх навчальних закладах.

У з'їзді взяли участь видатні вчені-лінгвісти, літературознавці, методисти, викладачі, громадські діячі. З'їзд визначив

основну мету навчання словесності, російської мови – розвиток культури усного та писемного мовлення учнів на глибокому знанні лінгвістичних ... основ рідної мови. Як і в колишні часи, передова педагогічна громадськість стурбована проблемами морального виховання в процесі навчання

Особливу увагу було зосереджено на формування любові до рідного слова і інтересу до духовної спадщини представників вітчизняної і світової літератури. Питання духовності, моральності були якісними складовими роботи з'їзду. Дискусії вплинули на творчість методистів російської мови, які поклали початок такого жанру, як методичний навчальний посібник для студентів педагогічних вузів і вчителів [21].

З'їзд став справді історичною подією в методиці викладання російської мови, оскільки він збагатив науковими ідеями викладачів і методистів російської мови ХІХ і ХХ століть, прояснив відношення між наукою (лінгвістикою) і шкільним курсом російської мови, розглянув ті проблеми методики, які багато в чому визначили зміст роботи вчителів і методистів ХХ ст.

За словами дослідників, теоретико-граматичний етап розвитку методики викладання російської словесності (Т. Донська [6]) з 1900 по 1917 рр. пов'язаний з появою навчальних книг з методики російської мови (В. Алфьорова, П. Афанасьєва, М. Державіна та ін.), створенням у серпні 1914 р. журналу «Родной язык в школе» (під редакцією О. Лебедева) та проведенням в грудні 1916 р. – на початку січня 1917 р. у Москві *І Всеросійського з'їзду викладачів російської мови і словесності*, в якому взяли участь відомі вчені-лінгвісти, словесники і методисти, чий устремління були пов'язані з посиленням філологічної освіти в середній школі, активізацією творчості вчителя і учнів, гуманізацією шкільної практики, підвищенням духовно-морального впливу на учнів російської мови і літератури.

З'їзд став ареною бурхливої полеміки між «суспільниками» і «естетами». Перші відстоювали ідеї культурно-історичної школи. Другі, які представляли різні напрямки, виступали проти перетворення творів художньої літератури тільки в ілюстрації до історії російської суспільної думки [2, с. 49].

Позиція «суспільників» знаходить відображення в доповіді С. Золотарьова «Історія літератури як наука і предмет викладання», мета якого – емоційне звернення до словесників, покликаних, на думку доповідача, донести до учнів гуманістичний пафос вітчизняної літератури, ставити перед учнями такі запитання: «Чуєте плач Некрасівської музи? Бачите «принижених і ображених»? Чи

відчуваєте, що ви над «Обривом?» Основна теза доповіді: «Від літератури до життя, від життя до літератури; пізнання творчості, що відволікає ідеал від життя, викликати творчість, що виправляє життя за ідеалом» [2, с. 49].

Академік М. Котляревський, враховуючи надзвичайну ситуацію в країні, пропонує тимчасово пожертвувати і лірикою, і критикою, і естетикою, звернувши увагу перш за все на виховний потенціал творів російської літератури. Б. Ейхенбаум розцінив доповідь М. Котляревського як курйоз, стверджуючи, що громадськість багата сама по собі, а вивчати її з літератури – значить спрощувати і збіднювати саму громадськість. В. Фішер в своїй доповіді «Про естетичне викладання літератури» виступає проти публіцистичного характеру літературної критики і прямого зближення літератури з життєвими явищами, закликає вчителів звернутися до форми твору. Проти панування логічного методу у викладанні висловлюється педагог П. Смирнов, який пропагував «повільне читання», «інтуїтивне вживання» в текст, ірраціональне, позалогічне сприйняття його потаємної суті» [2, с. 49].

З інтересом сприймаються словесниками також доповіді С. Венгерова, С. Абакумова, О. Алферова, С. Смирнова, В. Голубкова, М. Рибникова та багатьох інших відомих учених і педагогів. З окремих питань, незважаючи на бурхливу полеміку, учасникам з'їзду вдається досягти згоди. У спеціальній резолюції з приводу проекту програми відзначається, що, безумовно, є неприйнятною ідея «іманентного читання» в старших класах, що не слід надмірно регламентувати вибір творів, що бажано надати планомірний характер позакласного читання, але абсолютно зайве як встановлення «зразкових» списків, так і визначення в пояснювальній записці способів контролю [2, с. 49–50].

Матеріали з'їзду, тези доповідей та відгуки про з'їзд було опубліковано в першому спеціальному методичному журналі «Родной язык в школе», що видавався з 1914 р. під редакцією О. Лебедева [2, с. 50].

Висвітлюючи теоретико-граматичний етап розвитку методичної науки, професор Т. Донська підкреслювала, що практика проведення форумів учителів-словесників внесла помітний внесок в організацію колективного вирішення актуальних питань викладання російської мови у формах з'їздів, конференцій, семінарів тощо в наступні роки [6].

Висновки і перспективи подальших розвідок напряму. З-поміж педагогічних форумів другої половини XIX – початку XX століть, під час яких активно обговорювалися

проблеми викладання словесності, на особливу увагу заслуговують з'їзди учителів словесності: З'їзд вчителів російської мови та словесності (Київ, 15 червня), Перший з'їзд викладачів російської мови військово-навчальних закладів Росії (22–31 грудня 1903 р.), I Всеросійський з'їзд викладачів російської мови і словесності (Москва, грудень 1916 р. – початок січня 1917 р.). З'їзди вчителів словесності – це перший крок до гласності у вирішенні найважливіших проблем народної освіти, який визначив соціальний статус методики викладання словесності, мови та літератури, як гуманітарної науки, спрямованої на рішення значущих для народної освіти проблем.

Особливості літературної освіти багато в чому визначалися типом навчального закладу; демократичним характером проведених урядом реформ і контрреформ, навчальним планом, програмою, наявністю і вибором підручників, хрестоматій, навчальних посібників, кадровим складом навчальних закладів, успіхами методичної науки, що набувала свого становлення. Означені питання є предметом подальших наукових досліджень з проблеми теорії і практики викладання словесності у вітчизняній освіті у XIX – на початку XX століть.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Балталон Ц. Из груды ученических тетрадей / Ц. Балталон // Педагогический сборник, 1889. – С. 120–139.
2. Богданова О. Ю. Методика преподавания литературы / О. Ю. Богданова, С. А. Леонов, В. Ф. Чертов. – М. : Академия, 2004. – 400 с.
3. Водарский В. Литературные суды над Чичиковым и Рудиным / В. Водарский // Родной язык в школе. – 1914–1915. – № 9–10. – С. 486–507.
4. Выразительное чтение и выразительная речь в связи с преподаванием грамматики // Родной язык в школе. – 1914–1915. – № 1. – С. 8–14.
5. Галабутский Ю. К вопросу о внеклассном чтении в связи с вопросом об ученических сочинениях / Ю. Галабутский // Русская школа. – 1892. – № 4. – С. 96–103.
6. Донская Т. К., Буслаев Ф. И. – основоположник отечественной методики русского языка / Т. К. Донская // Слово и предложение: исследования по русскому языку и методике преподавания: сб. науч. ст. в честь 70-летия проф. В. П. Проничева. – СПб., 2007. – С. 311–319.
7. Из практики преподавания родного языка. Внеклассное чтение под руководством учителя // Родной язык в школе. – 1914–1915. – № 8. – С. 455–456.
8. Из практики преподавания родного языка. Заучивание наизусть стихотворений в старших и младших классах // Родной язык в школе. – 1914–1915. – № 7. – С. 375–394.

9. Известия о деятельности и состоянии наших учебных заведений // ЖМНП. – 1867. – Ч. 135. – С. 316–332.

10. Лирические вечера в школе // Родной язык в школе. – 1914–1915. – № 3. – С. 168–171.

11. Литературные беседы в школе // Родной язык в школе. – 1915. – № 3. – С. 427–428.

12. Малыхин П. Теория сочинений (из руководства, предназначенного для преподавания словесности в женских учебных заведениях) / П. Малыхин // Филологические записки. – 1860. – Вып. 3–4. – С. 32–34.

13. Острогорский В. П. Благие желания (К вопросу о преподавании родного языка) / В. П. Острогорский // Женское образование. – 1877. – № 8. – С. 425–447.

14. Писарев Д. Школа и жизнь / Д. Писарев // Русское слово. – 1865, июль. – С. 116–162.

15. Преображенский С. В. К вопросу о методах и приемах ведения ученических сочинений / С. В. Преображенский // Педагогический сборник. – 1891. – № 8. – С. 69–96.

16. Приёмы диктовки // Учитель. – 1867. – Т. VII, отд. II. – № 13–16. – С. 233–236.

17. Скопин В. П. О значении письменных упражнений в старших классах гимназии / В. П. Скопин // Учитель. – 1863. – Т. 3, отд. II. – № 19–22. – С. 914–1068.

18. Скопин В. П. О методе чтения поэтических произведений / В. П. Скопин // Учитель. – 1864. – Т. 4, отд. I. – № 8. – С. 42–44.

19. Съезды в Киеве учителей русского языка и словесности Киевского учебного округа в 1863 и 1864 годах // ЖМНП. – 1864. – Т. IX. – Сентябрь. – С. 1–12.

20. Филонов А. Курсы истории литературы / А. Филонов // Ж. М. Н. П. – 1863. – Ч. 118. Отд. V (июнь). – С. 107–127.

21. Шиков К. М. Становление профессионального идеала учителя русского языка на рубеже XIX – начала XX вв. / К. М. Шиков, Е. И. Дворникова // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология. – 2012. – Выпуск № 1. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-professionalnogo-ideala-uchitelya-russkogo-yazyka-na-rubezhe-xix-nachala-xx-vv>

BIBLIORAFIYA

1. Baltalon Ts. Yz hrudy uchenycheskykh tetraidei / Ts. Baltalon // Pedagogicheskiy sbornik, 1889. – S. 120–139.

2. Bohdanova O. Iu. Metodyka prepodavaniya lyteratury O. Iu. Bohdanova, S. A. Leonov, V. F. Chertov. – M.: Akademyia, 2004. – 400 s.

3. Vodarskiy V. Lyteraturnye sudu nad Chychykovum y Rudynum / V. Vodarskiy // Rodnoi yazuk v shkole. – 1914–1915. – № 9–10. – S. 486–507.

4. Vurazytelnoe chtenye y vurazytelnaia rech v svyazy s prepodavanyem hrammatyky // Rodnoi yazuk v shkole. – 1914–1915. – № 1. – S. 8–14.

5. Halabutskiy Iu. K voprosu o vneklassnom chtenyy v svyazy s voprosom ob uchenycheskykh sochynenyakh / Iu. Halabutskiy // Russkaia shkola. – 1892. – № 4. – S. 96–103.

6. Donskaia T. K., Buslaev F. Y. – osnovopolozhnyk otechestvennoi metody russkogo yazuka / T. K. Donskaia // Slovo y predlozhenye: yssledovaniya po russkomu yazuku y metodyke prepodavaniya: sb. nauch. st. v chest 70-letiya prof. V.P. Pronycheva. – SPb., 2007. – S. 311–319.

7. Yz praktyky prepodavaniya rodnoho yazuka. Vneklassnoe chtenye pod rukovodstvom uchytelia // Rodnoi yazuk v shkole. – 1914–1915. – № 8. – S. 455–456.

8. Yz praktyky prepodavaniya rodnoho yazuka. Zauchyvanye nayzuyt stykhotvoreniy v starshykh y mladshykh klassakh // Rodnoi yazuk v shkole. – 1914–1915. – № 7. – S. 375–394.

9. Yzvestiya o deiatelnosti y sostoiyani nashykh uchebnukh zavedeni // ZhMNP. – 1867. – Ch. 135. – S. 316–332.

10. Lyrycheskiye vechera v shkole // Rodnoi yazuk v shkole. – 1914–1915. – № 3. – S. 168–171.

11. Lyteraturne besedu v shkole // Rodnoi yazuk v shkole. – 1915. – № 3. – S. 427–428.

12. Malukhyn P. Teoryia sochyneni (yz rukovodstva, prednaznachayemoho dlia prepodavaniya slovesnosti v zhenskykh uchebnukh zavedeniakh) / P. Malukhyn // Fylolohicheskiye zapysky. – 1860. – Vyp. 3–4. – S. 32–34.

13. Ostrohorskiy V. P. Blahye zhelaniya (K voprosu o prepodavaniy rodnoho yazuka) / V. P. Ostrohorskiy // Zhenskoe obrazovaniye. – 1877. – № 8. – S. 425–447.

14. Pysarev D. Shkola y zhyzn / D. Pysarev // Russkoe slovo. – 1865, iyul. – S. 116–162.

15. Preobrazhenskiy C. B. K voprosu o metodakh y pryemakh vedeniya uchenycheskykh sochyneni / S. V. Preobrazhenskiy // Pedagogicheskiy sbornik. – 1891. – № 8. – S. 69–96.

16. Pryemu dyktovky // Uchytel. – 1867. – Т. VII, отд. II. – № 13–16. – S. 233–236.

17. Skopyn V. P. O znachenyy pismennukh uprazhneniy v starshykh klassakh hymnazy / V. P. Skopyn // Uchytel. – 1863. – Т. 3, отд. II. – № 19–22. – S. 914–1068.

Skopyn V. P. O metode chteniya poetycheskykh proizvedeni / V. P. Skopyn // Uchytel. – 1864. – Т. 4, отд. I. – № 8. – S. 42–44.

19. S'yezdy v Kyeve uchiteley russkogo yazuka y slovesnosti Kyevs'koho uchebnogo okruha v 1863 y 1864 hodakh // ZhMNP. – 1864. – Т. IX. – Sentyabr. – S. 1–12.

20. Fylonov A. Kursu ystoryy lyteratury / A. Fylonov // Zh. M. N. P. – 1863. – Ch. 118. Otd. V (iyun). – S. 107–127.

21. Shikov K. M. Stanovlenye professyonalnogo ydeala uchytelia russkogo yazuka na rubezhe XIX – nachala XX vv. / K. M. Shikov, E. Y. Dvornikova // Vestnyk Aduheiskoho hosudarstvennogo unyversyteta. Seryia 3: Pedagogyka y psykholohiya. – 2012. –

Vupusk № 1. – Rezhym dostupu: <http://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-professionalnogo-ideala-uchitelya-russkogo-yazyka-na-rubezhe-xix-nachala-xx-vv>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НОВАКІВСЬКА Людмила Володимирівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: теорія і практика викладання словесності у вітчизняній освіті XIX – початку XX століть.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NOVAKIVS'KA Liudmyla Volodymyrivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of the Ukrainian Literature, Ukrainianstudying and Methods of Education, Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: theory and practice of teaching literature in national education of the XIX – the beginning of the XX centuries.

УДК 371.4+37.03

ПРИЩЕПА СВІТЛАНА МИХАЙЛІВНА –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
e-mail: svetlana_pryshchepa@rambler.ru

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Кожний сучасний загальноосвітній навчальний заклад спрямовує виховну діяльність на набуття учнями життєвої компетентності – основи для самореалізації, життєтворчості у відповідності з національними цінностями та в контексті ідеї інтеграції Української держави до європейського простору.

Реалізація педагогіки співробітництва, партнерства передбачає застосування особистісно-розвивальної моделі організації педагогічного процесу, завдяки якій особистість кожного школяра є творчою індивідуальністю.

Тому сьогодні важливим є застосування проектування виховного процесу, яке виступає саме тією технологією, за допомогою якої стає можливим усвідомлене визначення основних орієнтирів виховної діяльності колективу та дає змогу систематизувати введення інновацій та коректив у виховний процес загальноосвітнього навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Власне педагогічне проектування досліджували В. Безрукова, В. Беспалько, О. Киричук, О. Коберник, А. Лігоцький, М. Наказний, М. Сибирская, Н. Ткаченко, В. Штейнберг, Н. Яковлева та ін. Всі вищезазначені науковці розглядають педагогічне проектування як результат діяльності, тобто, розробка плану дослідження перспектив, створення певного образу взаємодії з учнями або як опис процесу

перетворення цього образу на об'єктивну реальність. Проте слід зазначити, що педагогічне проектування є функцією будь-якого педагога й не менш важливою, ніж організаторська, прогностична або комунікативна, тому ми повністю згодні з твердженням доктора педагогічних наук, професора О. Коберника, що під педагогічним проектуванням варто розуміти цілеспрямовану діяльність зі створення проекту як інноваційної моделі виховної системи.

Мета статті полягає у визначенні поняття «проектування виховної системи», окресленні основних дій на кожному структурному етапі процесу проектування виховного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процеси демократизації суспільства, пробудження національної самосвідомості, реалізація індивідуального підходу до виховання особистості покликані повністю змінити виховну діяльність зі школярами.

Актуальними залишаються думки А. Макаренка про те, що справжня сутність виховної роботи полягає не у розмовах з дитиною, а в безпосередньому впливові на неї, в організації життя дитини [5, с. 41].

Сучасна виховна ситуація доводить необхідність цілеспрямованого підходу до виховної стратегії, яка можлива лише за наявності продуманого проекту виховного процесу в умовах загальношкільного колективу.

Зміна засад виховання, орієнтація їх на життєво активну особистість, яка керується